

De

NUMMER 25 /// JAARGANG 85 /// 7 MEI 2010

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

**Metamorfose
van een kerk**

Over de schutting

**Geef ons onrust
en dwaasheid**

**Leren wat
gewoon is**

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl;
alles wat met (abonnementen)administratie te
maken heeft naar info@dereformatie.nl.

Opmaak douglas design
Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie
De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 99

Advertenties
tel. 0529 - 43 88 99 /// info@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen
€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

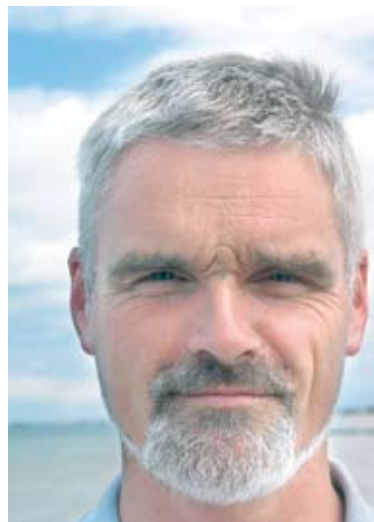
www.dereformatie.nl

KERK IN DISKREDIET

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR ///

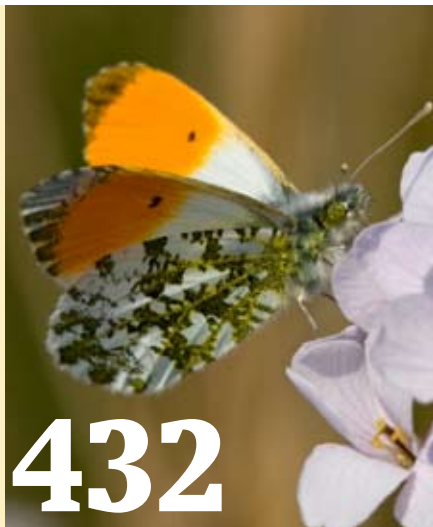
Met plaatsvervangende schaamte volg ik deze maanden het gestuntel van de Rooms-katholieke kerk. Een schrikbarend aantal gevallen van misbruik door geestelijken kwam aan het licht. Niet alleen dorpspriesters en kloosterbroeders, ook bisschoppen gaan voor de bijl. Leek eerst de helft van het opgewaarde stof veroorzaakt door antikerkelijke media, inmiddels vrees ik dat juist de helft ons nog niet aangezegd is.

Het is verleidelijk om je daarvan als protestanten te distantiëren. Tot in de hoogste kringen van het Vaticaan blijkt de Rooms-katholieke kerk een maatschappij van oude mannen. Zij maken onhandige opmerkingen die verraden dat ze elementaire sociale vaardigheden missen. Als celibatairen én geestelijken verloren ze affiniteit met de alledaagse realiteit. Ze dansen ongeloofwaardig op de vulkaan van de seksualiteit.

Bovendien gelooft Rome in een onfeilbare kerk. De Bijbel en Gods genade hebben de kerk nodig. Dat werkt door in de neiging tot bagatelliseren die steeds weer oprijst. Hoeveel je ook wilt toegeven, de kerk moet er tegelijk nog wel voordelig uitspringen. Nogal wat protestanten ervoeren de laatste jaren een zekere aantrekkingskracht naar Rome. Daar is inderdaad veel moois bewaard. Maar pas op voor naïviteit. De crisis van nu geeft Rome juist een signaal om enkele van haar typerende trekken en leerstukken eens kritisch tegen het licht te houden. Toch kunnen protestanten niet buiten schot blijven. Ook in onze kerken komt regelmatig misbruik in pastorale relaties aan het licht. Bovendien ziet de samenleving echt het verschil niet. Voor haar faalde de kerk als geheel. En dat raakt de eer van God zelf. Protestanten kunnen vandaag beter vurig voor de Rooms-katholieke kerk en haar voorgangers bidden. Plaatsvervangend zouden zij voor en met Rome tegenover God en mensen het hoofd moeten buigen en zonder voorbehoud recht doen aan de slachtoffers. Samen moeten wij in de samenleving met onze mond vol tanden in ons hemd durven staan. Wie weet leren we dan uiteindelijk samen wat genade is.

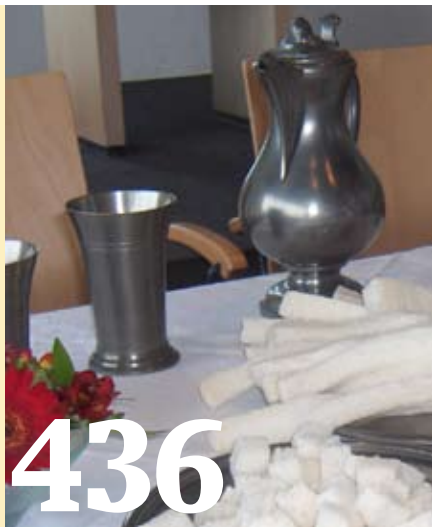
IN DIT NUMMER

432

METAMORFOSE VAN EEN KERK

Zoals uit een cocon een mooie vlinder tevoorschijn komt, wordt uit de status quo van kerkverband, belijdenis en gereformeerde traditie een nieuwe gemeenschap geboren. De tijd dat de kerk een beschermende cocon was die het hele leven omvatte, is voorbij.

436

LEREN WAT GEWOON IS

In gesprekken over de kerk zou het niet moeten gaan over onze ervaringen, of over wat er al dan niet gebeurt in de kerk. We moeten gewoon leren spreken over de kerk als gemeenschap van mensen die leren leven van vergeving.

446

OVER DE SCHUTTING

'Wij betalen niet voor onze zonden, dat doet een Ander'. Het ligt genuanceerder, stelt Bas Luiten in navolging van de catechismus. Alleen maar om vergeving vragen lijkt op je vuil over de schutting van de burens gooien.

EN VERDER

435 COLUMN ONVOORSTELBAAR /// 435 STELLING /// 440 VRAAG EN ANTWOORD ///

441 BOEKBESPREKING REFORMATORISCHE SPIRITUALITEIT /// 442 GEEF ONS ONRUST EN DWAASHEID ///

444 JONGEREN SPREEK MET JONGEREN OPENLIJK OVER ZONDE /// 448 BIJBELTAAL BROERS ///

450 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 452 UIT DE KERKEN

Metamorfose van een kerk

TEKST: JAN KUIPER /// FOTO: JAAP BLOM

In een natuurfilm is het altijd spectaculair; de versnelde weergave van de geboorte van een vlinder uit een cocon. Als je erbij staat, duurt het veel langer. Maar je wacht met spanning af. Wat tevoorschijn komt, is veel mooier dan wat er hing: een wonder van de schepping.

Je zou het proces waarin de kerk zich vandaag bevindt met zo'n metamorfose kunnen vergelijken. Aan de ene kant de cocon van de status quo: denk aan het kerkverband, de belijdenis, de gereformeerde traditie. Aan de andere kant de geboorte van een nieuwe gemeenschap. In de cocon zitten al heel wat scheuren. Het schokt hier en daar behoorlijk. Van de nieuwe bestaanswijze zijn delen al zichtbaar. De moeite is dat we niet weten wat er uit komt. Een eendagsvlieg? Een robuuste libel? Een vlinder die de continenten over vliegt en overwintert? Dat is afwachten. Dat komt vooral doordat elke vergelijking mank gaat, dus ook deze. In de natuur weet je precies welk beest uit welke cocon of larve komt. Dat ligt vast in zijn DNA. Bij de kerk ligt dat anders.

In dit artikel gaat het mij er niet om om de bestaanswijze van de kerk tien jaar na nu te voorspellen. Wel wil ik een aantal scheuren aanwijzen in de vertrouwde vormen en iets zeggen over de kansen voor een nieuwe gemeenschap¹.

Rapport Met de uitdrukking 'In rapport met de tijd' van een eeuw geleden wilden gereformeerde theologen destijds zeggen dat je niet in het luchtledige kerk kunt zijn en theologie kunt bedrijven, ook niet als je de Bijbel als absoluut uitgangspunt aanvaardt – wat ze uiteraard deden. Je bent kind van je tijd en speelt in op de vragen van je tijd. Het is goed om je dat bij het lezen van de Bijbel te realiseren. Het past ook in het beeld van de metamorfose: die gedaanteverwisseling vindt plaats 'in rapport met de tijd' van het seizoen.

Nu kun je hele dikke boeken schrijven over de tijd waarin we leven en de kansen voor religie². Vaak wordt het samengevat in deze zin: we leven in een gevoelscultuur, waarbij alles relatief is en je eigen ervaring het belangrijkste. Ik denk dat dit op zijn minst eenzijdig is. Er is daarnaast ook nog steeds het staalharde skelet van het rationalisme. Dat wordt bijvoorbeeld voelbaar in de waarheidsclaim van de wetenschap. Juist als skelet draagt het de samenleving. Waag het niet om bijvoorbeeld vraagtekens te zetten bij het belang van de evolutieleer. Kerkmensen doen hun werk in de maatschappij waar de rationaliteit heerst, of je nu als hoger opgeleide je werk doet of als schoonmaker met een tot op de minuut geregeld werkschema. In de schaarse vrije tijd die overblijft, strijden gezin, sport en kerk om hun partje aandacht. Ik denk dat dit een enorme invloed heeft op de cultuur van de kerk: die ontwikkelt zich in de uren waarin het onderdrukte gevoel zijn plaats opeist.

Eenheid Een van de scheuren in de cocon komt daardoor aan het licht. Als kerken hebben we lang gefunctioneerd in een helder overzichtelijk schema, waarin je elkaar niet alleen in de kerk ontmoette, maar ook in de politiek en in de vakbond. Het leven is één, was de term die deze bestaanswijze omschreef. De kerk was een beschermende cocon

die het hele leven omvatte. Maar in dezelfde tijd waarin de eerste druk verscheen van de brochure met deze titel, de jaren '60, kwam er ook een boek uit over leven in meervoud. Dat laatste is de praktijk geworden. Het principiële gehalte genoemde brochure laat ik hier overigens buiten beschouwing.

Leven in meervoud stelt andere eisen aan de gemeenschap. De neuzen staan in politiek en maatschappelijk opzicht

niet meer allemaal dezelfde kant op. De gerichtheid op hetzelfde doel bezorgde sommigen een gevoel van opluchting. Het verklaarde voor een deel het elan in de jaren '70, na de breuk met de latere Nederlands-Gereformeerden. De doorgaande reformatie kon toen eindelijk doorgezet worden, vonden we toen. Maar als die tijd voorbij is, waar gaat het dan om in de kerkelijke gemeenschap? Kun je een zijn zonder het in alles eens te zijn?

Belijdenis Zoeken naar de grootste gemene deler zou een oplossing kunnen zijn. Dat gebeurt onder andere bij het zoeken naar kerkelijke eenheid. We zijn het met andere gereformeerde kerken niet in alles eens, maar op de hoofdzaken wel. Het gaat altijd om een eenheid op basis van de Bijbel en de belijdenis van de kerk. Daar zijn grote stappen in gezet en elke keer worden

we daarbij verrast: muren die lang onwrikbaar leken, blijken om te vallen en christenen vinden elkaar in een nieuwe gemeenschap.

Toch geeft het te denken dat die gesprekken maar niet vlotten als een van beide kanten het christelijke gevoel een sterke plaats geeft. Je kunt de aandacht

voor bevindelijkheid bij de reformatische christenen niet gelijk stellen met de gevoelscultuur van de moderne tijd,

maar er zijn wel overeenkomsten. En vooral met de bevindelijke plaatselijke kerken van gereformeerde snit stukt het gesprek. Het contact geeft geen goed gevoel. Dat is ook het geval, volgens signalen die ik opvang, als de ene lokale kerk bijvoorbeeld charismatische invloeden toelaat en de andere beslist niet. De grootste gemene deler van de belijdenis helpt niet om die kloof op het punt van geloofservaring te overbruggen.

Tegelijk is dat een bedreiging voor de eenheid binnen het eigen kerkverband, waar dezelfde tegenstellingen een rol spelen. We zijn het inhoudelijk nog steeds erg met elkaar eens, maar er groeit verwijdering op het punt van de inrichting van de eredienst.

Neem de praktijk van de opwekkingsliederen. De kerken die toch al de vrijheid namen om ze te zingen, gaan zich echt niet beperken tot de tachtig oogluikend toegestane. Tegelijk zijn er ook gemeen-

*'Kun je een zijn zonder
het in alles eens te zijn?'*

Foto's: Annette van Berkel, De Vlinderstichting.

ten die beslist niet alle vrijgegeven gezangen zingen. In de cocon van de liturgische eenheid zitten grote scheuren. Terugkeer naar de eenvormigheid van na 1978, het jaar waarin de vernieuwde kerkorde met zijn strenge afspraken op liturgisch gebied in gebruik genomen is, gaat niet. De voorgestelde werkorde laat dat ook merken. Maar het stelt wel weer vragen aan het karakter van de gemeenschap. Wij belijden dat gemeenschap der heiligen eerst verticaal gericht is op Christus en daarna op elkaar (Zondag 21, Heidelbergse Catechismus). In de praktijk wordt het even vaak omgedraaid; in de band met elkaar ontmoet ik Christus. Het risico is evident. De grootste gemene deler is er wel, maar de erkenning ervan dreigt een formaliteit te worden die concurrentie ondervindt van de gezamenlijk ervaren beleving.

Samenhang Als het erop aan komt, is het er allemaal: de dingen die samenhang geven aan de band van de kerken onderling. We hebben een geweldige boodschap en nieuwe kansen om die boodschap te laten horen. Ik denk hier bijvoorbeeld aan de metamorfose van het Steunpunt Gemeenteopbouw en het missionaire toerustingswerk. De laatste synode heeft daarover een besluit genomen en drie instellingen zijn gefuseerd onder de naam: Centrum Dienstverlening Gereformeerde kerken. Dat zal op de duur verder gaan dan alleen het ene loket voor de kerken dat hiermee nu al gerealiseerd is. Het geeft de kans om fragmentarisering binnen de gemeente zelf te boven te komen. Hiermee bedoel ik dat je soms zo druk kunt zijn met de interne verhoudingen dat je aan de externe relaties niet meer toekomt. Het

omgekeerde komt minder voor. Tegelijk wordt de dragende boodschap, de inhoud, heel belangrijk, juist met het oog op een andere verandering binnen de kerken. Het aloude verenigingsconcept staat onder druk, maar samenleven in kleine groepen is in steeds meer gemeentes in opkomst, voor het

'Metamorfose: geen fase, maar een manier van leven'

onderling pastoraat en voor Bijbelstudie. Kringen bieden veel meer openheid naar anderen, maar hebben een beperkte levensduur. Je verlengt als groep alleen je houdbaarheidsdatum als je voortdurend blijft drinken uit de bron waaruit al zoveel generaties gedronken hebben, als je gaat beseffen dat metamorfose geen fase is, maar een manier van leven. Het is een groot risico als de groep alleen maar bij elkaar wordt gehouden door onderlinge sympathieën en/of gezelligheid. Juist de gedeelde inhoud van het geloof draagt je verder. En concentratie op de inhoud krijgt meer kansen naarmate die inhoud minder als vanzelfsprekend verondersteld wordt. Dat is wat ik eerder bedoelde met het gevaar van de alleen nog maar formele erkenning van het gezamenlijke belijden.

De kans voor missionaire gemeenteopbouw ligt echter niet in het ideaal van de herkerstening van Nederland en West-Europa. In de loop van de laatste twintig jaar zijn heel wat idealen die binnen de kerk leefden, gesneuveld op

de werkelijkheid van de verdergaande ontkerstening. Je kunt de klok niet terugdraaien. De vlinder kan niet terug in de cocon. Maar in tegenstelling tot de natuur hebben wij wel invloed op de vlinder die tevoorschijn komt. Welke vorm die aanneemt, hangt af van de keuzes die wij maken. Cruciaal is het besef van de continuïteit van de boodschap. Daarmee wordt onze tijd, juist voor de vorming van gemeenschappen, er een van crises en tegelijk van beloftes. Het eigenlijke kerkverband ligt, net als in het Nieuwe Testament, in het gemeenschappelijke geloof. Dit is geen ontkenning van de waarde van het kerkverband zoals dat nu functioneert; zo vloeibaar hoeft het ook allemaal niet te worden. Maar het is wel een kans om binnen de structuren die we hebben ruim baan te maken voor de inhoud: Gods goede nieuws over Christus dat door de Geest mensen verandert en gemeenschap sticht.

/// Ds. Jan Kuiper, emerituspredikant van Haulerwijk, is werkzaam bij het Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken als productontwikkelaar. Ook is hij redacteur van het Handboek Gereformeerde Kerken.

- 1 In het jaaroverzicht in het Handboek Gereformeerde Kerken 2010 ga ik hier uitgebreider op in.
- 2 Bijvoorbeeld Charles Taylor, *Een seculiere tijd*. Rotterdam 2009.

✚ SAMENVATTING

De tijden veranderen – en de kerk dus ook. Juist in een tijd waarin het gevoel veel ruimte krijgt en de kerk aan veranderingen onderhevig is, wordt duidelijk wat werkelijke eenheid inhoudt. De kerken ontleen hun verband aan het gemeenschappelijk geloof, niet aan een identieke invulling van bijvoorbeeld de erediensten of de Bijbelstudie.

TEKST: SANDER GRIFFIOEN, REDACTEUR DE REFORMATIE ///

Onvoorstelbaar

Een leven zonder God en godsdienst was eeuwenlang onvoorstelbaar. Dat gold lang geleden ook voor mij en mijn één jaar oudere zus. Ik herinner me een gesprek uit de lagere school tijd. We meenden een ongelovig gezin te kennen: de familie D., die op de tjalk woonde die we elke dag op weg naar school passeerden. Waarover we het hoofd braken was hoe de familie D. een maaltijd zou beginnen. Hoe kon dat zonder gebed? Zaten ze zwijgend aan tafel totdat iemand toetastte? We vonden er tenslotte dit op: de vader telt tot drie, en dan: aanvallen!

Tot ver in de moderne tijd was het onvoorstelbaar dat een ongelovig leven consequent geleefd kon worden. Er wordt wel verteld dat bij het sterven van een vrijdenker mensen zijn huis binnenslopen om te zien of hij niet toch op het laatste moment zou herroepen. Het was onvoorstelbaar dat iemand zonder

geloof de laatste reis durfde te maken! En nu? Onze (klein)kinderen groeien in een wereld op waarin het voor velen onvoorstelbaar is dat een gelovig leven consequent kan worden geleefd! De verandering is bijna totaal. En er is geen terug. Als ik af en toe een zoon tegenkom van de familie D., bevangt ook mij geen huiver.

Het probleem is welke consequenties we aan de ommekeer verbinden. De vraag kwam op bij het lezen van Charles Taylors *A Secular Age* met een clubje geestverwanten. In dit werk neemt deze Canadese filosoof duidelijker dan voorheen als christen stelling; hij wil laten zien dat het Westen niet om dat oude geloof heen kan. Intussen begint hij dit formidabele boek wel met toe te geven dat tegenwoordig het geloof zelfs voor de meest overtuigde christen een menselijke mogelijkheid naast andere is. Ofschoon het, zoals hij zegt,

onvoorstelbaar blijft dat hij zelf niet zou geloven, kan hij zich ook niet voorstellen dat zijn ongelovige vrienden verloren gaan. Bij de bespreking in ons clubje werd geopperd dat deze volgende stap logisch is: dat het ook voor jezelf voorstelbaar wordt dat je niet zou geloven. De discussie maakte me onrustig. Akkoord: een ongelovig leven kan consequent geleefd worden. Maar is het ook een goed leven? Moet de mogelijkheid van een slechte afloop ons niet met huiver blijven vervullen? Is het ook niet de enige manier om die stem in ons die zegt dat ongeloof gewoon is, tot zwijgen te brengen?

STELLING

FOTO: FROUCKJE VAN DER WAL ///

Naar aanleiding van het artikel van dr. Hans Schaeffer, *Leren wat gewoon is* (p. 436-439) poneren we de stelling

Het wordt tijd dat we weer gepassioneerd gaan spreken over de kerk ///

Mee eens? Of niet? Ga naar www.dereformatie.nl. Onder de knop **Reageer** vindt u een reactieformulier.

Leren wat gewoon is

TEKST: HANS SCHAEFFER, REDACTEUR DE REFORMATIE /// FOTO: HENK WISELLINK, DE LICHTBRON, LELYSTAD

Christenen vinden het moeilijk om gewoon over de kerk te praten. Dat merk je als je bijvoorbeeld op een feestje het onderwerp ter sprake brengt. Mensen die de kerk enorm overwaarderen, zullen op jouw opmerking reageren met een klaagzang wat er allemaal mis is met de kerk. Anderen zijn teleurgesteld in de kerk en willen zich er in hun vrije tijd echt niet meer mee bezighouden.

Ervaringen De doorsnee gesprekken over de kerk blijven vaak steken in observaties, meningen en oordelen. Heel snel vertel je elkaar wat jij eigenlijk vindt van dingen die er gebeuren of juist niet. Zulke gesprekken houden iets vrijblijvends. De kerk wordt dan een gespreksonderwerp, zoals je praat over het weer of de komende vakantie. Best boeiend, maar meer ook niet. Over de kerk wordt zelden met trots of passie

gesproken, terwijl dat volgens mij juist op zijn plaats is. Praten over de kerk biedt je de gelegenheid om te vertellen hoe jij in die gemeenschap van volgelingen van Jezus Christus je eigen plaats hebt

kunnen vinden. In zo'n gesprek kun je delen wat voor jou dat volgen van Jezus Christus met zich meebrengt. Gewoon spreken over de kerk is vooral spreken over jouw leerproces, over de weg die je dankzij Gods genade mocht gaan.

Voor de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) is 'kerk' soms een heel groot woord, waarbij allerlei massieve uitspraken horen. De grote vraag is: hoe kunnen we onze hoge christelijke idealen

over de gemeenschap der heiligen op een gezonde manier combineren met de realistische ervaringsverhalen over hoe het in de praktijk gaat in de kerk? Om die vraag te beantwoorden moeten eerst een aantal dingen helder zijn: wat is de kerk eigenlijk? En: waarom zouden we eigenlijk spreken over de kerk? Is het niet veel belangrijker om de kern van je geloof te spreken: over Jezus Christus, over God de Schepper, over de Heilige

'Gewoon spreken over de kerk is vooral spreken over de weg die je dankzij Gods genade mocht gaan'

Geest. Stel dat het geloof ter sprake komt op een feestje: laat het dan over de kern gaan, en niet over iets van de buitenkant.

Die laatste tegenstelling – kerk als buitenkant versus de kern van het geloof – is een valse tegenstelling. Het is mijn stellige overtuiging dat je niet goed over de kerk kunt praten als je je niet realiseert dat je als christen hoe dan ook door diezelfde kerk gevormd bent. Hoe je over de kerk denkt, heeft alles te maken met je eigen ervaringen in die kerk. Het is immers binnen de bedding van de kerk dat je je geloofs-overtuigingen over de kerk vormgeeft. Ook wanneer je op latere leeftijd tot ge-

loof bent gekomen, is je geloof gevormd door kerkmensen die jou erover verteld hebben. We hebben allemaal verschillende ervaringen met onze vorming door de gemeenschap van de kerk, de één vooral positieve, een ander vooral negatieve. Beperken we ons in een gesprek tot die ervaringen, dan houden alle deelnemers er een ongemakkelijk gevoel aan over.

Met gewoon spreken over de kerk bedoel ik vooral: zonder meteen te beoordelen. Misschien ontkomen we niet aan een beoordeling, maar aan die conclusie ben ik nog niet toe. Dat heeft te maken met wat de kern is van het christelijk geloof, namelijk de overtuiging dat Jezus Christus zorgt voor een gemeenschap van mensen die vanuit vergeving leven. Vanuit die vergeving krijgt ook de vernieuwing van het leven de kans om tot ontplooiing te komen. Praten over de kerk zonder te praten over Jezus Christus en vergeving en de daarbij behorende vernieuwing – dat is alsof je praat over een maaltijd zonder het te hebben over groente of vlees. Praten over kerkleden zonder dat je bedenkt dat het over jouw broeders en zusters in Christus gaat, is even onrea-

De kerk belichaamt vergeving, zodat je leert wat het is om in Gods wereld te leven. Daarvan is de viering van het Heilig Avondmaal bij uitstek het symbool. ///

listisch als basketbal spelen zonder te mogen dunken. Dan mis je het doel van het spelletje, dan krijg je een smakeloos verhaal.

Vergeving Gewoon spreken over de kerk is spreken over de gemeenschap van jou en je broeders en zusters die willen leren om te leven van vergeving. Zo omschrijft Jezus zelf de houding van zijn leerlingen: je moet vergeving schenken omdat jouw eigen schuld is kwijtgescholden (Matteüs 18:21-35). Christenen zijn niet zomaar met God verbonden mensen; ze zijn dat dankzij de vergeving van hun zonden. Jij leeft op grond van wat jijzelf niet gedaan hebt – en daarmee heb je de controle over je leven uit handen gegeven. Je noemt Jezus jouw Heer, en dat doe je niet voor niets.

Hoe belangrijk deze invalshoek is, valt opnieuw te ontdekken in de recente Nederlandse vertaling van artikelen

van Stanley Hauerwas.¹ Met deze bundel heeft de kerk een inspirerende verwoording gekregen van wat geloven betekent. Eén van de kenmerken van Hauerwas' opvattingen is dat hij benadrukt dat de kerk een gemeenschap is: niet als sociologisch gegeven, maar vanuit Jezus Christus, het centrum van het geloof. Zo spreekt trouwens ook de Heidelbergse Catechismus over de kerk: gemeenschap met Christus en met elkaar (Zondag 21). De gemeenschap met elkaar is er omdat we samen verbonden zijn aan Jezus, en verbonden zijn met Jezus impliceert dat we verbonden zijn aan elkaar.

Vergeving kleurt die verbondenheid in. De kerk is geen gezelligheidsvereniging,

maar een gemeenschap die moet leren leven van vergeving door God en door elkaar. Het uitdagende van Hauerwas is dat hij vanuit deze vooronderstelling concrete lijnen trekt naar het leven van deze gemeenschap op maandag en dinsdag en woensdag. Vergeving is geen zon-

dagsverhaal, maar een doordeweeks verhaal.

De kerk belichaamt vergeving, zodat je leert wat het is om in Gods wereld te leven - met de christelijke levensstijl die daarbij hoort. Daarvan is de viering van het Heilig Avondmaal bij uitstek het symbool. De zondagse vieringen zijn niet bedoeld

als eilandjes van rust en spiritualiteit voor mensen met een overigens volle agenda. Het zijn de momenten waarop je in geconcentreerde vorm ontdekt

*'Praten over de kerk
zonder te praten over Jezus
Christus en vergeving is net
als praten over een maaltijd
zonder het te hebben over
groente of vlees'*

wat het leven van alledag inhoudt, met alles wat daarin goed en fout gaat. Heel realistisch dus – maar met een geweldige kracht, omdat realisme je boven de doorsnee alledaagsheid uittilt. Jezus' realistische boodschap van vergeving en verzoening brengt jouw leven in verband met Gods Koninkrijk.

Lichaam Door te leven van vergeving leert de kerk wat het betekent om het lichaam te zijn van Jezus Christus in deze wereld. Dat is immers de roeping van de kerk (1 Korintiërs 12:12). Het woord lichaam is hier geen toevallige beeldspraak, alsof er ook had kunnen staan dat de kerk te vergelijken is met een orkest: elk instrument z'n eigen melodie, en toch samen één muziektuk. Het woord lichaam heeft een politieke bijklank: de gemeenschap van leerlingen die niet Caesar als Heer erkennen maar Jezus (12: 3). Te midden van de staat die haar eigen wetten en regels stelt, vormen christenen een volk met eigen wetten en regels. Vaak benadrukt Hauerwas dat dit onder andere met zich meebrengt dat christenen daarom niet moeten proberen vooral te denken vanuit wat hen met niet-christenen verbindt – een soort zoektocht naar de grootste gemene deler. 'Mijn stelling is dat het de eerste taak van de kerk is kerk te zijn,' zegt hij ergens (p. 202). En ergens anders: 'Het is onze taak te zijn wat we met Pinksteren zijn geworden: een volk dat zó gevormd is door de Geest, dat haar nederigheid een weerspiegeling vormt van haar vaste vertrouwen in Gods werk' (p. 95). Is het niet erg idealistisch om zo over de kerk te praten, hoe mooi die

HOE LEER JE GEWOON OVER DE KERK TE SPREKEN?

De volgende punten kunnen hierbij helpen:

- Wat heeft het avondmaal te maken met onze onderlinge verbondenheid?
- Bij verschil van inzicht en mening doorvragen: wat betekent dit verschil voor de eenheid van jou en mij persoonlijk met Christus?
- De eenheid van de kerk staat pas onder druk als iemand iets vindt of doet waardoor schade aan zijn of haar ziel ontstaat.
- Het kruis van Christus betekent dat we moeten willen leren om samen te leven als gemeente. Gemeenschap ontstaat niet vanzelf.

woorden ook zijn? Het zou geen recht doen aan Hauerwas' uiteenzetting als we niet verder kwamen dan deze conclusie. Hij zou op zijn plaats zijn als christenen alleen zouden spreken over wat kerkmensen doen of nalaten. Maar christenen leren juist in de kerk wat het is om te spreken over Jezus. Ze leren er wie Hij is en wat Hij gedaan heeft, en wat verbondenheid aan Hem in je leven van alledag betekent. De kerk is een morele gemeenschap, een broedplaats van christelijke levensstijl. Praten over de kerk is daarom allereerst: vertellen hoe jijzelf aan Christus verbonden bent.

*'De kern: Jezus
Christus zorgt voor
een gemeenschap van
mensen die vanuit
vergeving leven'*

Jij bent de kerk. Dus is de kerk ook niet wat 'zij' allemaal doen of laten. Deze 'jij' wil leren om zich te voegen in de gemeenschap die leeft van vergeving door Christus. Op die manier over de kerk praten moet je willen leren. In onze tijd worden we vooral getraind om voor onszelf op te komen en onszelf te ontplooien. Jezus Christus stelt heel andere prioriteiten. Ik moet willen leren wat deze prioriteiten zijn; daarom wil ik graag met anderen over de kerk wil spreken. Als ik spreek over de kerk, gaat het dus over waarom ik eigenlijk naar

de kerk ga en waarom ik onderdeel wil zijn van deze gemeenschap. Gewoon praten over de kerk is niet vertellen over anderen en over hen oordelen, maar vertellen over mijzelf als volgeling van Jezus.

Gewoon Opnieuw definiëren wat 'gewoon' is, is juist waar het om gaat in het christelijk geloof. Wat we gewoon vinden, moeten we toetsen aan Jezus Christus, en niet aan onze eigen ervaring. Dan zou het zijn alsof er in Christus niet iets beslissends gebeurd is dat alle gebruikelijke en bekende waarden en normen omkeert. Het begrip 'gewoon' heeft een nieuwe invulling gekregen sinds de komst van de Messias – dus ook hoe je 'gewoon' over de kerk spreekt.

Ik vind het belangrijk om dit zo expliciet te maken, omdat de kerk de roeping van Jezus tot een radicale omkering van wat ik gewoon vind, dreigt te vergeten; omdat de kerk gemakkelijk overneemt wat de wereld gewoon vindt; omdat de radicale eisen van Jezus Christus op alle terreinen van ons leven zo snel in een hokje gestopt worden. Sommigen vinden wat de kerk over onze levensstijl zegt hopeloos ouderwets en achterhaald. Anderen vinden het veel te idealistisch. Hetzelfde geldt voor hoe je

over de kerk spreekt. De kerk is dan ‘gewoon’ dat instituut of die club mensen. Daarmee wordt de kern van wat kerk is ontkend en vergeten.

Leren Het lijkt alsof Hauerwas ‘gewoon’ herhaalt wat de kerk altijd gezegd heeft. Het bijzondere van de bundel artikelen van Hauerwas zit ’m vooral in de praktische uitwerking van een heel aantal bekende orthodoxe uitspraken over de kerk. Zeker - de kerk leeft van de vergeving in Christus. Maar het is de kunst om deze cruciale verbinding met Jezus Christus dóór te trekken. Als je met christenen spreekt over de kerk ontstaat er nu eenmaal de neiging om afstandelijk te gaan praten over ‘de’ kerk, zonder daarbij mijn eigen verhaal in te brengen, mijn eigen leven van vergeving, mijn eigen leven met Jezus Christus. We zijn dus deelnemers aan het grote verhaal van God met deze wereld. Je gaat deel uitmaken van een koninkrijk, met Jezus als Heer. Dit kan ik niet in m’n eentje leren. Ik kan alleen maar onderdeel worden van Gods Koninkrijk wanneer ik mij begeef in de gemeenschap met mijn broeders en zusters, die net als ik gekocht zijn met Jezus’ bloed. Ik zal de taal moeten leren die Christus ons heeft geleerd, en dat is de taal van vergeving en verzoening. Ik moet mijzelf opgeven om Jezus te volgen.

Iedere volgeling van Jezus moet leren zich radicaal te onderwerpen aan wat Jezus van ons vraagt. Dat betekent dat de kerk voor alles de leerschool van het geloof is: de groep mensen die niet precies weten wat goed en fout is, maar die weten dat Jezus Christus weet wat goed en fout is. Ik moet leren dat ik moet

leren, en dat ik mijzelf daarin altijd kritisch moet toetsen aan Gods Woord. Wat precies gewoon is zal ik moeten ontdekken in de gemeenschap van christenen. Hauerwas laat op een boeiende manier zien hoe dat in onze huidige cultuur kan en moet. Juist wat wij van nature gewoon vinden, blijkt ongewoon te zijn. Dat is nu juist waar

*‘De kerk is een morele
gemeenschap, een
broedplaats van
christelijke levensstijl’*

het de Heer en zijn boodschap van het Koninkrijk om te doen is! Dat vraagt bekering en omkering, dat vraagt overgave en toewijding. Maar dat is gewoon. De Heer stelt zelf in de Bergrede dat wat wij normaal vinden onder

kritiek. Hauerwas zelf geeft een aantal duidelijke voorbeelden. Het liefhebben van je vijanden komt het meest uitgebreid aan de orde komt (p. 171-190). ‘Vredestichting tussen christenen is daarom niet slechts een van de vele activiteiten, maar het is de waarachtige gestalte van de kerk, voor zover de kerk de gestalte is van degene die “onze vrede is”.’ (p. 178) Een onderwerp waar de meeste kerken nog een hele kluif aan hebben.

Praten over de kerk is dan heel gewoon vertellen hoe wij dat leerling zijn samen willen vormgeven. Voor kerkleden van de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) zal het de uitdaging zijn om heel gewoon zich te voegen in de traditie van Jezus’ volgelingen. Niet de vrijgemaakte traditie per se, maar gewoon, die van de kerk van alle plaatsen en alle tijden. En dat is een heel robuuste kerk.

- 1 Stanley Hauerwas, *Een robuuste kerk. De christelijke gemeente in een postchristelijke samenleving*, Boekencentrum: Zoetermeer 2010.

✚ SAMENVATTING

Als je spreekt over de kerk, dan zou het niet moeten gaan over de ervaringen die je hebt binnen de kerk, of over wat er al dan niet gebeurt. Gewoon spreken over de kerk is spreken over de gemeenschap van mensen die leren leven van vergeving en waar je zelf onderdeel van uitmaakt. Spreken over de kerk is daarom spreken over jezelf als leerling en volgeling van Jezus. De gemeenschap van heiligen, van mensen die leven van vergeving, maakt deel uit van Gods Koninkrijk waarvan Jezus Heer is. In dat Koninkrijk zijn hele andere dingen gewoon dan in de wereld. Zo ook de manier van spreken over de kerk.

Vraag: Vragen de huidige context en samenleving erom dat de kerk zich nadrukkelijker en op een nieuwe manier als gemeenschap organiseert, en hoe dan?

In de nieuwere missionaire literatuur wordt sterk benadrukt dat de kerk van nu een gemeenschap moet zijn. Instituten doen het niet meer. Een hechte gemeenschap kan laten zien wat Jezus bedoelde met 'zie, hoe lief zij elkaar hebben'. Ook worden christelijke deugden vooral in een gemeenschap geoefend.

Als we het Nieuwe Testament lezen, krijgen we de indruk dat gemeenschap heel belangrijk werd gevonden. Christenen aten met elkaar. Zij zagen toe op elkaar, troostten en bemoedigden elkaar. Uit alles komt naar voren dat het hier waarschijnlijk ging om vrij kleine groepen mensen die bij elkaar kwamen in woonhuizen en elkaar goed kenden. Onze praktijk van vaak grotere gemeenten die in openbare gebouwen bij elkaar komen, is veel later gegroeid.

De praktijk van het Nieuwe Testament en de praktijk op veel plaatsen in de wereld vandaag laat ook zien dat een gemeenschap moeilijk te organiseren is. Al dat spreken over 'elkaar' veronderstelt dat de gemeenschap vrij klein is. Er is veel face to face contact, mensen kennen elkaar persoonlijk, delen elkaars leven. Wanneer een gemeente (erg) groot is, zijn al die dingen moeilijk te regelen. Onderlinge liefde en vertrouwen moeten min of meer spontaan groeien en dat gebeurt het beste in kleinere groepen.

Als we dit belangrijk vinden, kunnen we dus twee dingen doen. We kunnen grotere gemeenten opsplitsen in kleinere gemeenten van maximaal 100-200

mensen. Wat mij betreft zou dit veel vaker mogen gebeuren.

We kunnen ook grotere gemeenten indelen in kleinere kringen. Als we voor dat laatste kiezen, is het belangrijk dat de kringen ook gewicht krijgen. Er moet dan flink geïnvesteerd worden in het toerusten van kringleiders. De kerkenraad moet zelf het goede voorbeeld geven en het dus niet te druk hebben om aan een kring mee te doen. Het eerstelijnspastoraat zou in een kring kunnen plaatsvinden. Kortom, wanneer een kring een structuur is die erbij komt, naast alle andere structuren, dan zal het vermoedelijk niet veel uithalen. Wanneer de kring een centrale plaats krijgt in de gemeente, kan er iets heel moois uit groeien.

Een waarschuwing tot slot: er is geen enkel menselijk middel om een volmaakte gemeente te scheppen. Een gemeente die zwaar inzet op kleinschalige gemeenschap – terecht wat mij betreft – loopt ook nieuwe risico's. Nabijheid en intensieve omgang met elkaar brengt ons ook meer dan anders in contact met elkaars onhebbelijkheden en zwakten. Het kan de groepsdruk vergroten, enzovoort. Als we inzetten op gemeenschap, is het daarom erg belangrijk dat we alles doen wat in onze macht ligt om het een gemeenschap der heiligen te laten zijn. We moeten ons meer dan ooit oefenen in liefde en nederigheid.

/// Dr. Stefan Paas is o.a. coördinator masterprofiel 'missionaire gemeente' aan de TU Kampen (Broederweg).

Reformatorsche spiritualiteit

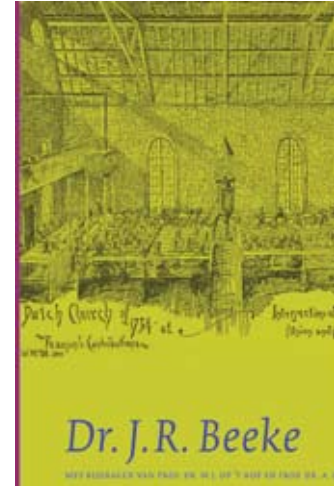
TEKST: HARM VELDMAN ///

Spiritualiteit is een tijdlang een religieus modewoord geweest.

Ieder mens werd als een spiritueel wezen gezien die een zoektocht ondernam naar God of een hogere macht. De term spiritualiteit komt in de oorspronkelijke betekenis van vroomheid als zeer bruikbare aanduiding weer naar voren in een goed verzorgde uitgave over de vroomheid vanaf de dagen van Calvijn tot en met H.F. Kohlbrugge.

De auteur is dr. Joël R. Beeke, rector en hoogleraar systematische theologie en homiletiek aan het *Puritan Reformed Theological Seminary* (PRTS) in Grand Rapids (USA). Eerder was hij verbonden aan kerkelijke gemeenten in Amerika die een band hebben met de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Beeke geniet dan ook in protestants Nederland de meeste bekendheid in de kringen van de bevinde gereformeerden. Hij is een kenner van de geschiedenis van de Nadere Reformatie en van haar internationale verbanden met de puriteinen. Het is bij velen onbekend dat in de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme een schat aan spirituele werken ligt opgeslagen. De reformatoren, te beginnen bij Calvijn en zijn directe volgelingen, maar ook de representanten van de Nadere Reformatie en de Puriteinen – zij allen hebben veel geschreven over de omgang met God,

de strijd tegen het kwaad in de mens, meditatie en christelijke levenswandel. Beeke beschrijft onder andere Calvijns visie op de geloofs zekerheid, de theologie van Guilielmus Amesius (1576-1633), de prediking van de broers Ebenezer en Ralph Erskine (Schotland, 18de eeuw), de aanloop tot de *Great Awakening* in Amerika (1740). Wat Nederland betreft biedt de bijdrage van dr. W.J. op 't Hof een bondige schets van het leven en werk van Willem Teellinck, terwijl dr. A. de Reuver Jodocus van Lodensteyn en H.F. Kohlbrugge bij de lezers introduceert. Beeke heeft zelf over de Nederlandse theoloog Herman Witsius geschreven. Naast biografische schetsen komen thematisch de volgende zaken in dit boek aan de orde: de puriteinse kunst van het mediteren, de didactische functie van de wet, de prediking van de puriteinen, de zekerheid van het geloof, de rechtvaardiging door het geloof en de heiliging van het leven. De gewone

hoofdstukken zijn geschreven voor de praktijk van het christelijke leven. Wat uitgebreidere wetenschappelijke uiteenzettingen zijn waar nodig opgenomen in het notenapparaat.

Ik zou graag willen dat velen, met name voorgangers, in de gereformeerde kerken zich goed oriënteerden op de lessen van dr. Beeke. Ze bevatten vele aspecten van datgene wat we geloven en belijden met de kerk van alle plaatsen en alle tijden. Het is de moeite waard om die aspecten te integreren in de actuele gereformeerde theologie. Gereformeerde spiritualiteit is nog altijd actueel en inspirerend.

N.a.v.: J.R. Beeke, *Reformatorsche spiritualiteit. Een praktische studie naar de gereformeerde spirituele erfenis* (met medewerking van dr. W.J. op 't Hof en dr. A. de Reuver). Kampen (De Groot Goudriaan), 2009. Omvang 553 blz.; prijs € 59,90. ISBN 978 90 8865 016 1.

/// Dr. Harm Veldman is historicus en woont in Zuidhorn.

Geef ons onrust en dwaasheid

De Michacursus in Zwolle-Noord

TEKST EN FOTO: HILDE VAN HULST - MOOIBROEK ///

‘Hoe wil God dat wij leven?’ Vijftien heel verschillende mensen uit Zwolle buigen zich vijf avonden lang over die vraag, en over vragen die daaruit voortvloeien: hoe kan ik als rijke westerling een betere balans vinden, hoe kan ik omgaan met kritische vragen van de jeugd over recht en onrecht, over goed en kwaad; hoe kan ik meer betrokken raken op de wereld?

Bewustwording De Michacursus werkt met filmpjes, huiswerkopdrachten, groepsdiscussie, boekentafels, spreker en concrete tips. Dit wordt ons duidelijk: de wereld is door en door slecht, en zó oneerlijk. We realiseren ons dat we aan deze ontwrichting collectief schuld dragen, en ontdekken dat we allemaal de neiging hebben om langs lijden en onrecht heen te kijken. Bijna als vanzelf plaatsen we eigenbelang boven het be-

lang van de ander, en we stellen het uit om iets concreets te doen – wat er vaak toe leidt dat we niets doen.

Maar de conclusie is onvermijdelijk: de wereld staat in brand, en dat raakt mij. God geeft mij de verantwoordelijkheid om goed te doen en goed te maken. Maar ook: Hij vraagt niet meer dan ik kan, en Hij geeft mij écht alles wat daarvoor nodig is. Elke cursist blijkt een lange lijst te kunnen maken van wat

God hem of haar al heeft gegeven aan gaven en talenten en aan immateriële en materiële rijkdom.

We helpen elkaar om het lijden en onrecht in de ogen te kijken door te benoemen wat we zien en wat ons raakt. En we merken dat schuldgevoelens verdwijnen als je voor jezelf haalbare actiepunten formuleert en uitvoert. Want een rechtvaardige is iemand die bereid is zichzelf tekort te doen ten gunste

van de ander, om te herstellen wat door zonde kapot is gegaan. Daarmee doen we wat God van ons vraagt, namelijk meewerken in zijn Shalom: volheid, bloei, harmonie, geluk, welzijn, vrede voor mens en wereld.

Concreet Ter afsluiting van de cursus gaan we met elkaar eten bij Happietaria Zwolle. Met wat daar verdiend wordt, worden arme boeren getraind om zich te kwalificeren voor de Fair Trade kwaliteitseisen. Door die certificering zijn ze verzekerd van een beter basisinkomen en betere arbeidsvoorwaarden, zoals ziektegeld.

Bewustwording leidt tot een veelheid aan kleine acties die aanstekelijk werken en enthousiast maken (zie Psalm 119: de dienst aan God is zoeter dan honing). Dit spreken we met elkaar af: we kopen voortaan alleen eerlijke bananen, we stemmen op een politieke partij die de lasten voor het milieu niet afwentelt op de volgende generatie en die pleit

voor het verhogen van het nationaal budget voor ontwikkelingssamenwerking, ook in tijden van bezuiniging. We gaan de ecowasbal gebruiken in plaats van waspoeder (www.ecowasbal.nl).

Zie ook:

- www.michacursus.nl
- Peter van de Kamp, *Zevenvoudig diaconaal*. Kampen, 2006.
- Reinier Sonneveld, *Het goede leven*. Amsterdam, 2009.

Gebed We staan in een lange traditie van nadenken over de vraag hoe God wil dat we leven. Dit zeer oude gebed is nog steeds actueel:

FRANCISCANER ZEGENBEDE

God, zegen ons met onrust
Over gemakkelijke antwoorden, halve
waarheden en oppervlakkige relaties
Zodat er diepgang moge zijn in onze
harten

God, zegen ons met boosheid
Over onrechtvaardigheid,
onderdrukking, en de uitbuiting van
mensen
Zodat we ons gaan inzetten voor
rechtvaardigheid, vrijheid en vrede

God, zegen ons met tranen
Te plengen voor hen die lijden door
pijn, verstoting, honger en oorlog
Zodat we onze handen zullen
uitstrekken tot troost
Om pijn in vreugde te veranderen

En God, zegen ons met voldoende
dwaasheid
Om te geloven dat we een verschil
kunnen maken in deze wereld
Zodat we kunnen doen waarvan
anderen zeggen dat het onmogelijk is
Maar wat mogelijk is in Jezus
Christus, door Zijn Geest.

Amen

MICHA 6:8

De naam van de cursus is ontleend aan het Bijbelboek Micha, waarin God het onrecht van die dagen scherp veroordeelt. Dat slechte, onbarmhartige gedrag is niet goed te maken met wat uiterlijke godsdienstige rituelen. Nee, in Micha 6:8 staat: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God'. God is goed. In Hem is geen onrecht. Hij heeft goede geboden gegeven, heilzaam voor mens en schepping. Die geboden ken je. Maar doe je ze ook? Met je handen en je hart? Praktisch gaat het daarbij om goed doen, dat wil zeggen een naaste zijn voor de ander; en recht doen, dat wil zeggen goed maken, rechtvaardig handelen, duurzaamheid bevorderen, een goed rentmeester zijn.

De toevoeging 'nederig de weg te gaan van je God' aan het eind van het vers is heel belangrijk. Dat woordje nederig zet mij op de plaats van Romeinen 3:21-26. Ik kan het zelf niet, ik hoef het zelf niet, want Jezus' offer is echt het enige dat onze wereld nog kan redden. Het is ook mijn enige troost in bange dagen. Maar het wonder is dat Hij mij verantwoordelijk maakt en in staat stelt om met Hem mee te werken aan herstel. Zijn rechtvaardige samenleving komt er aan!

Spreek met jongeren openlijk over zonde

Jeugdwerkconferentie *Up2date gereformeerd*

TEKST: LUCY DOORN ///

'Help jongeren om te snappen wat zonde is. Niet in mistige termen, want dan krijg je het mistig terug. Waarom mag je geen blote vrouwen bekijken? Leg het hun uit en spreek met hen over verzoening. Dat helpt hen meer dan de uitspraak dat ze er mogen zijn zoals ze zijn'.

Woorden van prof. dr. Mees te Velde op de jeugdwerkconferentie *Up2date gereformeerd*. Deze bijeenkomst voor jeugdwerkers, catecheten, predikanten, verenigingsleiders, docenten en leerkrachten werd op 10 april jl. georganiseerd door het platform school-kerk van het Gomar College in Groningen. Het was de vierde keer dat door het platform een dergelijke jeugdwerkconferentie werd georganiseerd. Doel van de conferenties is om mensen die in een kerkelijke omgeving met jongeren werken in verbinding te brengen met elkaar en met docenten die elke dag omringd worden door pubers. Vorige maand kwamen

zo'n 90 mensen uit Groningen, Friesland en Drenthe af op het thema: *Up2date gereformeerd, de waarde van de gereformeerde traditie voor het jeugdwerk vandaag*. Sprekers waren prof. Mees te Velde (TU Kampen) en mw. drs. Els van Dijk (directeur Evangelische Hogeschool Amersfoort). Te Velde benaderde het onderwerp vanuit een theologische invalshoek, Van Dijk deed dat vanuit haar dagelijkse praktijk met jongeren.

Te Velde nam zijn gehoor mee naar de 16e eeuw en wees op de bandbreedte van de gereformeerde stroming. Die is onder te verdelen in confessioneel, evangelisch en bevindelijk. De gereformeerde identiteit is voortdurend in beweging, net als je eigen identiteit. 'Je bent nu anders dan tien jaar geleden of toen je in de wieg lag', sprak te Velde. Volgens hem verandert ook de gereformeerde identiteit voortdurend. Op dit moment zien we met name bij de confessioneel gereformeerden een culturele evangelicaalslag. Veel gereformeerden zijn veel evangelicaler dan ze zelf denken.

Hij waarschuwde de jeugdleiders en docenten de kracht van de gereformeerde traditie niet prijs te geven. 'Het kenmerkende van gereformeerd zijn is heel breed en gaat heel diep. Dat begint met

de belijdenis dat God de Heilige is, de Soevereine, de Heerser over al wat leeft. De mens van vandaag, ongeacht zijn leeftijd, slaat zichzelf hoog aan: God komt in de schaduw van de mens', aldus de Kamper hoogleraar. Wij hebben moeite om anderen te laten uitspreken en het kost ons heel veel moeite om stil te zijn om naar God te luisteren. Er wordt veel geklaagd over de jongeren met wie de conferentiegangers werken.

Niets is neutraal Te Velde ging verder: 'Catechisatie, vereniging, school: alles moet leuk zijn. Maar geldt voor ons als volwassenen niet hetzelfde? Hebben wij nog besef van de gereformeerde traditie? Die traditie spreekt strak over zonde en heeft besef van het kwaad dat door de zondeval in de wereld is gekomen. Op dit moment is er veel crisis-loos christendom, ook onder gereformeerden. We

Jong plus gereformeerd: een vitale combinatie'

maken heel gemakkelijk de overgang naar een God die mij aanvaardt zoals ik ben. Maar ondiep besef van kwaad betekent ondiep besef van genade. Daarom moeten jullie met jongeren over zonde spreken'. Hij wees zijn toehoorders erop dat God voor alles betekenis wil hebben: het onderwijs, de muziek, de wetenschap, de sport, je gesprekken enzovoort. 'Leer de jongeren met wie jullie werken om als vreemdeling in die

werelden te staan. Niets is neutraal. In alles is de kracht van het Woord en het geloof. Te Velde mist in de prediking van vandaag de aandacht voor wereldvragen en noemt de huidige preekstijl met veel aandacht voor het persoonlijk geloof een verschraving van de gereformeerde traditie.

De Kamper hoogleraar benoemde een aantal thema's waarover jeugdwerkers en docenten vanuit de gereformeerde traditie met jongeren kunnen spreken:

- Zelfbeeld: wie ben ik? Kind van God; maar wat betekent dat als je in de spiegel van je jeugdpuistjes kijkt?
- Zonde, praat daar duidelijk met hen over.
- Eenzaamheid – er is zoveel eenzaamheid onder jongeren.
- Kennis en inzicht: veel jongeren help je door dingen uit te leggen. De gereformeerde traditie kan je zicht geven

op de zin van het leven. Maar dat kunnen jongeren niet alleen, daarvoor hebben ze volwassenen nodig.

Te Velde riep de aanwezigen op zelf met de Here te leven, zijn naam aan de dingen te verbinden. 'Jullie zijn allemaal met jongeren bezig: en jong plus gereformeerd kan een vitale combinatie zijn. Begin weer met Schriftstudie. Ook zo'n gewoonte die langzamerhand verdwenen is. We studeren weinig in de Bijbel. In veel kerken is het moeilijk om met jongeren schriftstudie te doen. Ze bereiden zich niet voor, lezen nauwelijks. Juist om antwoorden te vinden op de vraag: hoe doe je dat nu met deze jongelui is een conferentie als *Up2date gereformeerd* noodzakelijk. Vanuit dagen als deze, jullie ontmoeting met elkaar, moet je antwoorden geven op die vraag'.

Relatie Mw. Els van Dijk benadrukte in haar betoog dat jongeren ten diepste niet vragen om inzicht maar om een relatie. Van daaruit kun je dan naar hun zingevingvragen doorsteken. Anno 2010 is de autonomie van de mens doorgeslagen in geestelijke richtingloosheid. 'Maar jongeren kunnen niet de architect van hun eigen leven zijn. Zij hebben volwassenen nodig die levenswijsheid overdragen. Er zijn maar weinig plekken meer waar daarvoor gelegenheid is. Te vaak wordt het overdragen van wijsheid versmald tot via Google informatie zoeken op internet. In onze maatschappij is de kerk nagenoeg de enige plek waar verschillende generaties elkaar ontmoeten.'

Els van Dijk constateert dat haar generatie steken heeft laten vallen en te weinig rolmodellen biedt waar jongeren zich aan kunnen spiegelen. Het is nog niet te laat. 'Wij moeten de verhalen vertellen van ons leven met God. We moeten vertellen wat God doet in onze ziel, of is onze eigen verbinding met God niet groter dan de zondagse pepermunt? Wij moeten jongeren weer leren verlangen, inspirerende mensen voor hen zijn'. Uit de beantwoording van de vragen bleek dat jongeren inspireren in mw. Van Dijks dagelijks leven vooral betekent: er zijn voor haar studenten, richting wijzen en voorleven. Met haar eigen woorden: 'Opvoeden is geen emmer vullen, maar een vuur ontsteken.'

De ontmoeting met elkaar en de inspirerende referaten hebben de aanwezigen op deze conferentie de energie gegeven om opnieuw aan de slag te gaan met de jongeren in de kerken en op de scholen.

/// Lucy Doorn is identiteitscoördinator Gomarus College

Over de schutting

TEKST: BAS LUITEN, REDACTEUR DE REFORMATIE ///

Een inkoppertje voor catechisanten: 'Wij betalen aan God volkomen voor onze zonden' – waar of niet waar? Zonder al te lang nadenken weten ze het zeker: niet waar! Want Jezus betaalde voor onze zonden! Wij betalen niet, dat doet een Ander.

Ze zitten er allemaal naast met hun stellige ontkenning. Dat wij aan God volkomen betalen voor onze zonden is waar, voluit gereformeerd en staat letterlijk in Heidelbergse Catechismus, zondag 5. Deze ontdekking geeft hun ogen als schoteltjes.

Afstand Dit zegt veel over onze spiritualiteit, als het gaat om het offer voor onze schuld. Wij hebben het vrijwel altijd over plaatsvervanging: Jezus nam onze plaats in. Godzijdank is ook dat helemaal waar. Het is het grootste geschenk in ons leven. Maar hoe eenzijdig kan dat worden? En hoe afstandelijk kan je dat maken? Vandaag lijken gereformeerde mensen nog wel in te zitten over hun problemen en zo, maar niet over hun zonden voor God. Want die voelen wij niet, die heeft Jezus gevoeld. Zonden doen ons geen pijn. De gevolgen, als iemand zich in de nesten heeft gewerkt, die kunnen pijnlijk zijn. Maar de zonden zelf, daar vraag je vergeving voor. Het lijkt erop, dat er vrij gemakkelijk gezondigd wordt. Mensen volgen hun gevoel, kunnen daar geen nee tegen zeggen. Vervolgens wordt er net zo gemakkelijk vergeving gevraagd. Die is

immers helemaal in orde. Zo is het net, of je je vuil bij die Ander over de schutting gooit. Hij zit er dan mee, jij niet.

Naderen Om het kruis staat geen schutting. Daarom kun je er ook niets overheen gooien. Je mag wel naderen en alles meenemen.

Wij belijden het zo:
'God wil dat aan zijn gerechtigheid wordt voldaan. Daarom moeten wij of zelf of door een ander volkomen betalen.'

Er staat niet 'wij of een ander'. Nee, er staat dat wij altijd betalen. Vervolgens zijn er twee routes: of 'wij zelf' of 'wij door een ander'. Het wordt die laatste, gelukkig, die Ander, wij door Hem.

Dit is geen woordspelletje. Het gaat om je eigen leven. Het gaat om je verbondenheid met de Heer, in zijn lijden, sterven en opstaan. Als je mee gekruisigd wordt, voel je zelf ook pijn. Dat kan niet anders.

Samen één Mensen zagen God in Jezus, niet in zijn heerlijkheid, maar wel echt. Toen Jezus op aarde was, was Hij

onverminderd God. Hij was en is de Eeuwige, God uit God, één met de Vader en de Geest. 'Wie Mij heeft gezien, heeft de Vader gezien', kon Hij zeggen (Johannes 14:9,10).

Al die jaren heeft de Vader Hem gesteund en heeft de Geest Hem geleid. Het was de vervulling van een plan niet van de Zoon alleen, maar van de Drie-enige God. Zij zijn niet te scheiden. Wat de Eén wil, wil de Ander ook. Wie de Zoon afwijst, wijst de Vader af. Wie de Zoon gelooft, heeft ook de Vader en de Geest. Ze zijn en waren onafscheidelijk, op dat ene eeuwige moment na, toen het grootste offer werd gebracht voor ons behoud.

Op een vergelijkbare manier was en is de Zoon één met ons, als mens. Hij werd niet alleen maar mijn broer, Hij werd mij. Zijn leven werd mijn leven, mijn leven werd zijn leven. In die eenheid gebeurt het. Luther kon zeggen, dat Christus de zonden had gedaan die Martinus gedaan had. Dan is er nog wel onderscheid in personen, maar geen scheiding meer in bestaan. Hij is in ons, wij zijn in Hem (Johannes 17:20-23). Hij maakt alles mee van ons, wij maken alles mee van Hem.

Er is geen plekje waar een schutting zou kunnen staan.

Bevrijdende pijn Als je één wilt zijn met de Gekruisigde, kies je voor zijn lijden. Dat kan betekenen, dat je net zo wordt verworpen als Hij. We horen daarvan via Open Doors en dergelijke organisaties; ons treft dat nu niet zo.

Maar hoe heftig de vervolging ook kan zijn, dat is toch niet de eerste betekenis van kruisdragen. Het gaat niet om een kruis dat je wordt opgelegd, Jezus spreekt over het kruis dat je zelf oppakt (Matteüs 16:24). Je draagt het hout om je eigen oude leven aan te spijkeren. Je kiest voor zelfverloochening. Niet voor zelfontkenning, dat is wat anders. Wie zichzelf ontkent, leeft in een schijnwereld. Maar wie zichzelf verloochent, zegt 'nee' tegen reële verlangens. Dat kan verschrikkelijk zeer doen. Alsof er met spijkers door je vlees geslagen wordt. Daarom gooien we dat kruis steeds weg, om toch maar weer toe te geven aan het vlees. En vragen we daarna weer vergeving....

Maar zo werkt dat dus niet. Je kunt niet knielen bij het kruis van de Ander, terwijl je je van Hem losmaakt. Zijn kruis is jouw kruis. Daaraan worden de machten en krachten ontwapend die in ons leven te sterk zijn.

Wie dit overdenkt komt tot aanbidding, bezinning en verlangt naar vaste voornemens door de Heilige Geest, om niet in zonden te leven, maar in Christus en zo in God. Liever je oog uitrukken of je hand afhakken, dan daarmee tegen God ingaan. Dat is beeldspraak, lijkt me, maar toch duidelijk genoeg voor heel wat pijnlijke momenten. Die kunnen trouwens ook heel triomfantelijk zijn. Het hééft iets om 'nee' te zeggen tegen degene die je gevangen hield, om niet langer zijn zin te doen, je niet meer overal in mee te laten sleuren (Kolossenzen 2:13-15)! Het pijnlijke daarin is toch vooral bevrijdend. Wie zijn troep alleen maar over het hekje gooit, heeft daar geen weet van en komt daar nooit aan

toe. Die kent geen pijn, maar ook geen bevrijding. Jezus zal zeggen: 'Je hebt Mij nooit gekend.'

Jezelf verloochenen is tegelijkertijd vol worden van de Ander. Je maakt ruimte voor Hem.

'Zijn kruis is jouw kruis.'

Daaraan worden de

machten en krachten

ontwapend die in ons

leven te sterk zijn'

Delen Ieder mens is persoonlijk verantwoordelijk. Toch is er ook een verbondenheid in schuld, omdat we allen in Adam zijn gevallen. Dat de aarde is zoals zij is, met al haar onrecht en ravage, is het gevolg daarvan. De Heer leert ons dat.

'Allen hebben ze zich afgewend, heel de mensheid is verdorven. Er is geen mens die nog het goede doet, zelfs niet één' (Romeinen 3:12).

Vanwege die verbondenheid in schuld kunnen we ons niet afwenden van de gevolgen. Velen bidden tot de Heer of Hij Zich wil ontfermen over de vervolgen, de ontheemden, de hongerenden en de treurenden, en of Hij nog velen willen redden door het evangelie. Een waardevol gebed is dat. Toch kunnen we niet alles bij Hem neerleggen en er zelf bij weglopen, want Hij geeft ons de verantwoordelijkheid om daar iets aan te doen, in zijn naam. Van de christenen in de eerste eeuwen is bekend dat zij meeleiden met anderen, dat zij hun bezit opofferden en op bezoek gingen bij zieken, met gevaar voor eigen leven. Als het lot van de wereld en van je naasten je werkelijk ter harte gaat, snijdt dat in je eigen vlees. Wil je dat kruis oppakken, je welvaart kruisigen en je naaste liefhebben als jezelf? Wil je afzien van wat je voor jezelf wilde kopen en geven aan wie het nodig heeft? Dat leren we onze jeugd. Als er dozen met spulletjes worden klaargemaakt voor kinderen in arme landen, stoppen ze iets van zichzelf erin. Hoe meer ze eraan gehecht waren, hoe meer moeite het hun kost.

Die moeite, hoe lang houdt iemand dat vol? Ik zie mensen bezig met hun bezit, om dat uit te bouwen, te verfraaien en te moderniseren. Ze zullen vast ook geven aan hen die in nood verkeren. Maar is het nog een worsteling, een delen in hun lijden? Of laten we dat over aan de Ander?

Wie knielt bij het kruis van Jezus Christus, kan zich niet van Hem losmaken. Zijn armoede is jouw armoede. Dat doet pijn, maar het is ook weer zo bevrijdend om 'nee' te zeggen tegen de afgoden.

Wij zijn van de Heer, Hij is ons leven!

A high-angle photograph of two people walking away from the camera across a vast, green grassy field. The person on the left is wearing a grey t-shirt and dark pants, carrying a black backpack with a white geometric design. The person on the right is wearing a light blue t-shirt and blue jeans, carrying a dark green backpack. Their shadows are cast long and dark on the grass. The word 'Broers' is printed in large white letters at the bottom of the image.

Broers

'VERVOLGENS IS HIJ AAN JAKOBUS VERSCHENEN...'

1 Korintiërs 15: 7a

Wat zouden ze gezegd hebben tegen elkaar, die twee broers? Zo'n trekje in de Bijbel waarvan je best wat meer zou willen horen...

Die twee broers, ja. Deze Jakobus is niet de broer van Johannes, van vishandel Zebedeüs & Zonen. Nee, hij is net als Jozef, Simon en Judas een broer van de Heiland zelf (Matteüs 13:55). Hij is een vooraanstaande rol gaan spelen in de Jeruzalemse gemeente, en zo staat hij ook buiten Palestina bekend: Paulus hoeft hem niet aan de Korintiërs voor te stellen. Aan die positie in de jonge christelijke kerk heeft deze ontmoeting misschien wel een bijdrage geleverd.

Opvallend is het in ieder geval wel: de Opgestane confronteert speciaal zijn eigen broer met zijn overwinning. Golgota was het einde, hebben ze gedacht, ook zijn familie. Ze gaven al eerder blijk weinig oog te hebben voor zijn bijzondere positie. Op zeker moment stonden ze erop op Hem te spreken, toen Hij thuis kwam in Kafarnaüm (Matteüs 12:47). Sterker nog: zijn broers hadden kritiek op Hem, want Hij moest de zaken heel anders aanpakken om echt invloed te krijgen. Als het erop aankomt, geloofden ze niet in Hem, zegt Johannes, die verslag doet van dat gesprekje (7:3-10). Jezus en zijn broers – het is een gespannen verhouding geweest.

Wat een pijnlijk gevolg van de zonde is dat: de unieke relatie van de bloedband is voor je het

weet een bron van onmin en jaloezie en als kanaal van Gods genade en verlossing gestremd. Je staat elkaar op een bepaalde manier te na. Kijk naar de twee jongens van Adam en Eva, of die twee van Isaak en Rebekka, om nog maar te zwijgen van de familie Jakob... Of kijk naar David – een voorbeeld vanuit een andere gezichtshoek. Hij klaagt: 'M'n jongen, m'n jongen toch...' en intussen houdt hij een door en door revolutionaire zoon de hand boven het hoofd: Absalom, die Gods volk had ingepalmd en Gods gezalfde naar de kroon stak. Van je familie moet je het niet hebben in het koninkrijk van God, zou je zeggen. Maar als het zo werkt tussen ouders en kinderen, broers en zussen, de goede situaties niet te na gesproken, doet dat wel extra pijn.

Maar de opgestane Verlosser gaat genezend de confrontatie aan, ook in deze pijnlijk beschadigde sector van ons leven, en Hij saneert de verhouding met zijn broer(s). Jozef liet er eeuwen geleden al iets van zien in zijn verzoenende toon – 'Mannen, dit was Gods weg met jullie en Mij!'. Echt iets van een messiaanse middelaarsrol in de nog kleine kring van Gods volk... Maar de Messias zelf maakt de eigen kracht van zijn opstanding voor ons vrij en wijst ons daarmee ook op elkaar in de familiekring. Zoon, dochter, broer, zus, vader, moeder, laten we toch eens proberen te praten met elkaar! Omwille van Christus en in de kracht van zijn opstanding!

*de unieke relatie van de bloedband
is voor je het weet een bron van onmin en jaloezie
en als kanaal van Gods genade en verlossing gestremd*

STUDIEDAG DE KERK TELT

In het Dominicanenklooster te Zwolle wordt op 10 juni 2010 een studiedag gehouden over het beheer en de maatschappelijke waarde van kerkgebouwen.

Wat komt er allemaal kijken bij het beheer van kerkgebouwen? Hoe kan de kerk samenwerken met de overheid als het gaat om dezorg voor monumentale panden? Welke verantwoordelijkheid heeft de kerk daarbij en welke de overheid? Wat is de maatschappelijke waarde van de kerk?

Over dit soort vragen heeft het bureau Kaski onlangs een rapport uitgebracht onder de titel *De kerk telt – de maatschappelijke waarde van parochies en gemeenten*. Donatus Verzekeringen organiseert naar aanleiding daarvan op 10 juni 2010 een studiedag, waarbij ze een antwoord probeert te vinden op deze en andere vragen rond dit thema. Deze studiedag wordt gehouden in het kader van

Refo500, aangezien deze vragen niet nieuw zijn. Als gevolg van de Reformatie ontstond namelijk de vraag van wie de kerken en kloosters waren die met Rome hadden gebroken. Wie ging die gebouwen onderhouden en wat moest er met die gebouwen gebeuren als ze niet meer als kerk of klooster gebruikt werden? Is de kerk er alleen voor de eigen leden of heeft zij ook een sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid? De antwoorden van toen zijn interessant genoeg om ze bij de huidige vragen te betrekken.

De dag wordt gehouden van 09.30 uur tot 16.00 uur in het Dominicanenklooster te Zwolle. 's Morgens zijn er lezingen door dr. Ton Bernts, directeur van Kaski en mede-auteur van het rapport, en dr. Sophie van Bijsterveld, lid van de CDA-fractie in de Eerste Kamer. 's Middags staat een aantal workshops op het programma. Het geheel staat

onder leiding van dagvoorzitter prof. dr. George Harinck.

De studiedag is vooral interessant voor commissies van beheer, kerkvoogdijen en kerkrentmeesters, die in de praktijk van hun werk met dit soort vragen te maken kunnen krijgen, maar staat open voor iedereen die belangstelling heeft.

De studiedag is vrij toegankelijk, een lunch wordt aangeboden. Aanmelden is gewenst. Dit kan via s.kadijk@donatus.nl.

Meer informatie inclusief het Kaski-rapport is te vinden in de agenda op www.refo500.nl en op www.donatus.nl.

Datum en locatie:
10 juni 2010 / 9.30 - 16 uur
Dominicanenklooster
Assendorperstraat 29, 8012 DE Zwolle.

TRAINING EVANGELIE EXPLOSIE 4

Deputaten Toerusting evangeliserende gemeente biedt drie keer per jaar de training Evangelie Explosie aan. De eerstvolgende keer is vanaf 7 juni aanstaande.

Evangelisatie Explosie 4 is een cursus van een week waarin je in de praktijk betekenisvolle relaties leert opbouwen, het evangelie duidelijk, praktisch en fijngevoelig leert uitleggen, leert om passende nazorg aan te bieden en leert om anderen te trainen.

Meer informatie vind je op <http://evangelisatie.centrum-g.nl>

Data

DTeg biedt deze training bij voldoende belangstelling aan op de volgende data:
7 - 11 juni; terugkomdag 17 juni
8 - 12 november; terugkomdag 18 november

In 2011:

14 - 18 maart; terugkomdag 24 maart
6 - 10 juni; terugkomdag 16 juni
7 - 11 november; terugkomdag 17 november

Opgave

Predikant en minimaal één gemeentelid geven zich gezamenlijk op voor deze cursus van een week (maandag tot en met vrijdag, ook in avonduren). Een week later is (op de donderdag) een terugkomdag. Ongeveer een maand voor aanvang van de cursus besluiten we of de cursus gezien het aantal aanmeldingen door gaat. Opgave voor deelname moet dus tijdig geschieden.

Opgave via Deputaten Toerusting evangeliserende gemeente: T (038) 4270430 of via e-mail: info@dtteg.nl o.v.v. opgave EE IV [jaar, data]

GOED NIEUWS IN HET OUDE TESTAMENT

Veel gemeenteleden zijn wel bekend met de 'grote' verhalen uit het Oude Testament. Maar ds. Jasper Klapwijk helpt in zijn cursus om meer te zien dan de 'grote' verhalen. Hij helpt predikanten en kerkelijk werkers om hun gemeenteleden te laten zien welke lijnen er door het Oude Testament lopen die uitmondde in Pasen. Zo gaat ook door de minder bekende en 'kleine' verhalen het evangelie leven.

Op 2 juni 2010 organiseert het Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken opnieuw een trainingsdag voor predikanten en kerkelijk werkers die met de cursus van Jasper aan het werk willen. U kunt uzelf opgeven via het secretariaat van het centrum.

Deze dag biedt voordelen: naast de training die u krijgt biedt het voordeel om te zien wie er nog meer in uw regio met deze cursus aan het werk gaan. U kunt bijvoorbeeld met een aantal kerken uit de classis samenwerken in het geven van deze cursus, waarbij iedere predikant of kerkelijk werker één specifiek onderdeel voor zijn of haar rekening neemt. Ook biedt het centrum ondersteuning via een afgesloten forum voor deelnemers aan deze cursus.

Meer informatie: www.steunpuntgemeenteopbouw.nl en het Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken, T (038) 4270400.

WERVEND KERK ZIJN IN EUROPA

TEKST: J.G. SCHENAU, VOORZITTER CONVENING COMMITTEE

Van 16 tot 19 maart jl. 2010 is in Edinburgh de derde European Conference of Reformed Churches gehouden. Het thema was ROUTE (Reaching Out Unitedly To Europe). De acht lidkerken bezonnen zich op wervend kerk-zijn in Europa.

Qua theologische doordenking en praktische uitwerking kan Nederland wel als gidsland gelden. Dr. Stefan Paas bevroeg de gereformeerde theologie op haar missionaire gehalte. Is deze vanouds niet meer gericht op het reformeren van de kerk dan op het formeren van Christus' gemeente? Hoe kan de diepe rijkdom een grotere reikwijdte krijgen?

Kerkplanter Jurjen ten Brinke gaf een inspirerende presentatie van zijn werk in Amsterdam-Noord. Drs. Michael Mulder toonde het belang van de diaconale invalshoek bij missionair werk. Een getoonde video-opname liet iemand uit Amsterdam zien die met hulp van een klussendienst van een plaatselijke zendingsgemeente haar nieuwe huis op orde had gekregen. Met tranen in haar ogen zei ze: 'Ik wist me geen raad en kijk nu toch eens: ik ben omringd door engelen...'

Gereformeerden in het buitenland zijn ons in sommige opzichten ook vóór. Wat steeds opvalt is dat zij de bewogenheid met verloren medemensen als wezenlijk aspect van het kerk-zijn beleven: het besef, dat je niet anders christen kunt zijn dan als getuige van Christus.

De conferentie was bemoedigend. In 2008 telde de gereformeerde kerk in Rusland zes gemeenten, nu tien. De Russen hebben ons al van dienst kunnen zijn. Een groep Armeëniërs streek neer in de CGK te Antwerpen. Door bemiddeling van conferentieganger ds. Philip de Coster kreeg men de beschikking over de juist in het Russisch vertaalde Catechismus.

We beleefden een bescheiden kerkelijke conferentie. Maar als wij willen géven én openstaan voor wat anderen ontvangen, is deelname aan de ECRC zeer de moeite waard. Dan helpen we elkaar vooruit om wervend kerk te zijn, en als God het geeft, winnend.

Voor een uitgebreider verslag: zie www.dereformatie.nl

PROJECT LIEDBOEK 2012

De Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici (VGK) organiseert op zaterdag 15 mei a.s. in de Marekerk te Leiden een middag over het project *Liedboek 2012*. Dit project, waarin de gereformeerde kerken (vrijgemaakt) participeren, moet leiden tot de opvolger van het *Liedboek voor de kerken*.

De coördinator van het project, Pieter Endedijk, zal een toelichting geven op het project en ingaan op de vraag hoe het nieuwe liedboek er uit zal komen te zien. Ook zullen

er veel bekende en onbekende liederen gezongen worden die mogelijk een plaats in het nieuwe liedboek krijgen. Tot slot zal Henk Gijzen het pas gerestaureerde Garrels-orgel bespelen. Medewerking verlenen verder de Herengrachtkerkcantorij o.l.v. Geerten van de Wetering en Harmen Trimp (orgel). De middag begint om 15.00 uur. Iedereen is van harte welkom. De toegang is gratis.

Uit de kerken ///

Beroepen:

Te Siegerswoude-Frieschepalen en
Zwartsluis: kandidaat G. Bruinsma
te Surhuisterveen

Te Urk: H.J.C.C.J. Wilschut te Smilde

Te Enumatil: W.B. van der Wal te
Oosterwolde in combinatie met
Wijnjewoude

Te Den Haag-Zuid/Rijswijk: A.A. Kramer
te Zwolle-Berkum

Te Loenen-Abcoude: kandidaat
W.T. van Veelen te Utrecht

Bedankt:

Voor Schildwolde (wijk Oost): A.J. Mol
te Enschede-Noord

Aangenomen:

naar Ede-Noord: H.S. van Hemmen te
Alblasserdam en Nieuw-Lekkerland

Jubileum:

Apeldoorn - 24 april - vijftig jaar

predikant: prof. dr. J. van Bruggen.

Standplaatsen: Ruinerwold-Koekange
(1960), Daarlerveen (1964), hoogleraar
Nieuwe Testament te Kampen (1967).

Emeritaat: 2001

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700